

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Факультет початкової освіти та фізичної культури
Кафедра природничо-математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять
та самостійного опрацювання

Розробник/упорядник: Галина ГОЛЯ, викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій

Історія української державності та культури: методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та самостійного опрацювання / уклад. Галина Голя. Луцьк, ФОП Мажула Ю., 2025. 43 с.

Рецензенти:

Віра Семещук – кандидат історичних наук, доцент, методист навчально-методичного кабінету Відокремленого структурного підрозділу «Дубенський педагогічний фаховий коледж» РДГУ

Тетяна Бортнюк – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Розглянуто на засіданні кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій
Протокол № 7 від 30.04.2025

Схвалено до друку вченою радою факультету початкової освіти та фізичної
культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Протокол № 12 від 21.05.2025

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та самостійного опрацювання з історії української державності та культури спрямовані на поглиблення знань, отриманих під час лекційного курсу, а також на формування навичок самостійного аналізу історичних процесів і культурних явищ. Посібник містить тематичний план семінарських занять, перелік питань для обговорення, методичні вказівки до виконання самостійної роботи, рекомендований список літератури та джерел. Особлива увага приділяється розвитку умінь працювати з історичними документами, культурними артефактами та формуванню критичного мислення.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема. Найдавніші державні утворення на українських землях (Кіммерія, Скіфія, Сарматія): історична, державотворча та культурна спадщина.....	5
Тема. Початки державності та культури на українських землях. Київська Русь. Галицько-Волинська держава.....	9
Тема. Козацька держава: культурні традиції та фізичне виховання в Запорізькій Січі.....	13
Тема. Українська культура періоду бароко (друга половина XVII–XVIII ст.)...16	
Тема. Національне відродження XIX — поч. XX ст.: особливості державотворення, значення спортивних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт» для розвитку культури.....	19
Тема. Особливості державотворення УРСР у воєнний час (1939-1945) та культурна післявоєнна відбудова.....	24
Тема. Державотворчі та культурні процеси незалежної України.....	29
Тема. Російсько-українська війна: імперський та культурний геноцид в Україні.....	33
Критерії оцінювання за роботу на семінарському заняття.....	36
Самостійне опрацювання.....	40

Вступ

Освітній компонент «Історія української державності та культури» посідає особливе місце у системі підготовки студентів вищої та фахової передвищої освіти. Вивчення історичного шляху становлення української держави, її політичних, соціально-економічних і культурних процесів формує у майбутніх фахівців національну свідомість, громадянську позицію, почуття патріотизму та відповідальності за подальший розвиток України.

Актуальність вивчення зумовлена потребою осмислення історичного досвіду українського народу в умовах сучасних викликів – збереження державності, мови, духовності та культурної самобутності. Саме семінарські заняття є однією з найважливіших форм освітнього процесу. Вони доповнюють лекційний курс, дозволяючи студентам не лише засвоїти історичний матеріал, а й активно осмислити його, критично проаналізувати події минулого, сформуванню власну позицію.

У вивченні історії української державності та культури, семінар виступає містком між знанням і мисленням, між інформацією та її осмисленням. Це простір, де народжується історична культура особистості – здатність аналізувати минуле, співвідносити його з сучасністю, бачити закономірності суспільного розвитку. Семінар є основним середовищем формування історичної компетентності, яка включає: знання історичних фактів і процесів; розуміння історичного контексту; вміння інтерпретувати минуле на основі джерел; усвідомлення впливу історії на сучасність; здатність формувати власну оцінку історичних явищ. Вивчення історії сприяє не лише засвоєнню фактологічного матеріалу, а й формуванню аналітичного мислення, вміння робити висновки з історичних подій і застосовувати їх у сучасному суспільному житті.

Запропоновані методичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності підготовки студентів до семінарських занять та організації їхньої самостійної роботи. Матеріали укладено з урахуванням сучасних освітніх стандартів, вони містять орієнтири для опанування ключових тем курсу, рекомендації щодо аналізу історичних джерел, а також питання для самоконтролю знань.

Методичні матеріали є цінним навчальним інструментом, покликаним допомогти студентам не лише засвоїти історичні знання, а й розвинути навички критичного мислення, наукового аналізу та самостійної роботи, що є важливими складовими професійної підготовки сучасного фахівця.

Тема. Найдавніші державні утворення на українських землях (Кіммерія, Скіфія, Сарматія): історична, державотворча та культурна спадщина.

Мета заняття: виділити основні передумови та конкретні причини появи державності у період залізного віку; дослідити походження та особливості перших кочових племен на території України та процес утворення перших місто-держав у Північному Причорномор'ї; вчитися визначати ознаки державності у східних слов'ян та порівнювати їх із сучасними рисами державності; розвивати навички об'єктивної оцінки історичних подій; виховувати почуття патріотизму.

Глосарій основних термінів і понять: залізний вік, кіммерійці, скіфи, сармати, місто-держава, держава, анти, Антський союз, дуліби, венеди, Куявія, Славія, Артанія.

Питання для обговорення

1. Сутність термінів держава і культура. Основні ознаки та функції понять.
2. Характеристика кіммерійської держави.
3. Скіфська держава: державотворчі особливості.
4. Сарматський період на українських землях
5. Міста-держави Північного Причорномор'я та Криму: суспільно-політичний та культурний устрій.
6. Культура кіммерійців, скіфів, сарматів, античних міст – держав.
7. Державність антив.

Рекомендована література:

Основна

1. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
2. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
3. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
5. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
6. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
8. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
9. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.

- 10.Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
- 11.Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

1. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
3. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
4. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
5. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224
6. Росія-Україна: зради, союзи, війни / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. 798 с.

Інформаційні ресурси

1. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
2. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
3. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. У першому питанні необхідно розкрити: значення вивчення ОК Історія української державності та культури України у ВНЗ; поняття про предмет курсу, його специфіку і концепцію; визначення терміну «держава», основні ознаки та функції держави; визначення терміну «культура», основні ознаки і функції культури; характеристику джерельної бази та історіографії курсу.

2. При підготовці відповіді на друге питання слід звернути увагу на ознаки державного утворення киммерійців.

Першим етносом, що населяв територію сучасної України, були киммерійці (IX — перша пол. VII ст. до н.е.). Цей давньоіранський кочовий народ, генетично близький до скіфів, займав значні простори між Дністром і Доном, а також Таманський і Кримські півострови.

Вершники, об'єднані у загони, становили основу киммерійського війська. їм була притаманна рухомість та маневреність, що давало значні переваги у боях із піхотою. Киммерійці — це насамперед кінні стрільці, озброєні сталевими чи залізними мечами, бойовими молотками та булавами.

Попри значні обшири землі, де мешкали киммерійці, наявність численних правителів-царів, створити повноцінну державу їм так і не вдалося. Чому?

3. Варто звернути увагу на інформацію про появу скіфів та їхнє розселення, спорідненість із автохтонними племенами згідно із легендами про походження скіфів, скіфо-перські війни та особливості політичного і економічного побуту, наявність чи відсутність приватної власності. У скіфському суспільстві

утверджується рабовласництво, розвивається державність, виникає Скіфське царство (від Дунаю до Дону (VI–IVст. до н. е.). На думку Геродота, скіфське суспільство поділялось на три суспільні групи:

- царських скіфів,
- скіфів - воїнів,
- скіфів-землеробів.

4. При розгляді питання потрібно звернути увагу на інформацію про появу сарматів, їхнє розселення, спорідненість із автохтонними племенами згідно із легендами, особливості політичного і економічного побуту, наявність чи відсутність приватної власності. Звернути увагу на характерні риси господарства, політики і культури, визначити державний лад та суспільний устрій.

5. Розповідаючи про соціально-економічний розвиток античних міст - держав, слід зупинитися на особливостях їх суспільного устрою та типах міст - держав (демократична, аристократична республіки, монархія), принесення давніми греками нових с/г культур та традиційних для материкової Греції культурних та соціальних інституцій (освітні заклади, інститу рабства тощо). Зазначити про відносини жителів античних міст із слов'янами та вказати на нерівноцінність економічного обміну.

Слід звернути увагу на головні міста–держави: Борисфеніду – перше еллінське поселення в цьому регіоні, Ольвію, Тіру, Пантікапей, Херсонес, Феодосію, Фанагорію.

6. Говорячи про культуру, побут та звичаї кіммерійців, скіфів та сарматів необхідно зауважити на особливостях їх щоденного життя, військового мистецтва, ставлення до іноземних культурних запозичень, дотримання звичаїв. Розповісти про наявність паралелей в українських та скіфських культурних традиціях .

7. Громадсько-політичний устрій антів нагадував демократію грецького типу. Так, візантійський історик Прокопій Кесарійський писав, що "слов'янами і антами не править один муж, але здавна живуть вони громадським правлінням, і так усі справи, добрі чи лихі, вирішують спільно". Племена антів часто не жили в злагоді між собою, але в часи небезпеки вибирали талановитого полководця або князя й тоді авторитет його влади визнавав весь народ. Поступово розширювалися культурні і економічні стосунки антів з іншими народами, в тому числі і з Візантією.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що вам відомо про Полянський союз і його місце в консолідації східнослов'янських племен?
2. Розкрийте походження термінів “Русь”, “Руська земля”.
3. Розкажіть про місце соціально-економічних і політичних факторів в об'єднанні східних слов'ян.

Тема. Початки державності та культури на українських землях. Київська Русь. Галицько-Волинська держава.

Мета заняття: виділити основні державотворчі особливості племінних князів; дослідити теорії походження та особливості походження державності в Руській землі; визначати етапи становлення державності та особливості державно-політичної влади у Київській Русі; розвивати навички проблемного вивчення навчального матеріалу та вчитися визначати навчальну інформацію за допомогою історико-пізнавальних фільмів; виховувати почуття патріотизму та гордості

Глосарій основних термінів і понять: племінні князівства, варяги, норнати, вікінги, град, Аскольд і Дір, Кий, норманська теорія, анти норманська теорія, одноосібна монархія, федеративна монархія, ранньофеодальна монархія, «снеми», віче, боярська рада, смерди, закупа, рядовичі, челядь, холопи, ізгої, князь, віче, боярська рада, дуумвірат, двірсько-вотчинна система, воєводства, волості, волостелі, двірський, печатник, стольник, збройник, Роман Мстиславич, Данило Галицький, Юрій II Болеслав, олігархічне правління.

Питання для обговорення

- 1 Утворення та політичний розвиток Давньоруської держави.
- 2 Київська Русь як ранньофеодальна монархія.
- 3 Культура Київської Русі.
- 4 Руські князівства у XII – XIII ст.
- 5 Галицько-Волинське князівство.
- 6 Боротьба Русі проти монголо-татарської навали.

Рекомендована література:

Основна

1. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
2. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
3. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
5. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
6. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.

8. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
9. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.
10. Кралюк П. Історія України «без броду». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
11. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

1. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
3. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
4. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
5. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224
6. Росія-Україна: зради, союзи, війни / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. 798 с.

Інформаційні ресурси

1. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
2. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
3. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. При відповіді на перше питання слід звернути увагу на наступні проблеми: перші відомості про утворення Київської держави, період збирання земель, перші князі, “Норманська теорія” походження Київської Русі, політичний лад і зовнішня політика Русі, прийняття християнства, законодавча діяльність “Руська правда”, видатні історичні діячі: Володимир Великий, Ярослав Мудрий, формування та існування давньоруської етнополітичної спільності.

2. Під час підготовки відповіді на друге питання варто звернути увагу на соціально-економічний розвиток Київської Русі, особливості феодального господарства, здійснити аналіз категорій населення, форм феодальної експлуатації. Визначити стан сільськогосподарського і ремісничого виробництва, розвиток торгівлі (внутрішньої та зовнішньої), особливості успільних відносини, причини та наслідки народних повстань.

3. Здійснити аналіз культурних контактів Київської Русі з Візантією – спадкоємицею традицій античної цивілізації, а також з іншими передовими країнами Європи. Проаналізувати писемність, бібліотеки, літописання «Повість временних літ», усну народну творчість, монументальну культову архітектуру, живопис, декоративно–прикладне мистецтво.

4. Здійснити комплексний аналіз причин феодальної роздробленості Русі: Київське, Чернігово-Сіверське, Переяславське, Галицьке й Волинське князівства. Проаналізувати розвиток феодально-кріпосницьких відносин, зростання феодального і церковного землеволодіння та феодальної залежності смердів, економічне та політичне посилення міст та агострення антифеодальної боротьби селян-смердів і городян–ремісників.

5. Відповідь на п'яте питання варто розпочати із особливостей утворення Галицько-Волинського князівства, аналізу території та населення, соціально-економічного розвитку. Торгівельно-ремісничі центри. Політичний лад. Роман Мстиславович. Данило Галицький. Галицько-Волинське князівство за наступників Данила. Занепад Галицько-Волинського князівства.

6. Варто з'ясувати особливості завойовницької політики військово-феодальної Монгольської держави на Русі. Завоювання монголо-татарами руських земель. Взяття Києва. Золотоординське іго на Південно-Західній Русі. Наслідки ординського панування.

Питання та завдання для закріплення матеріалу

1. Пояснити терміни та поняття: слов'яни, Київська Русь, "Руська правда", вотчина, дружина, орда, половці, печеніги, усобиці, хан, бояри, ярлик, рядовичі, волхви, смерд, християнство, князь, міжнародні зносини Русі, "норманська" теорія, "Слово о полку Ігоревім", "Повість времінних літ", Київ, Дніпро, гривна, полюддя, Золоті Ворота, Софія Київська, Києво-Печерський монастир.
2. З'ясувати походження назви "Русь" - скандинавське, автохтонне, та інші теорії походження.
3. Розкрити основні тенденції суспільного життя русичів у період правління перших Рюриковичів (від Олега до Святослава).
4. З'ясувати вірність твердження, що у IX-XI ст. Русь вела успішну боротьбу проти намагань підкорення сусідами.
5. Проаналізувати причини прийняття християнства на Русі.
6. Обґрунтувати необхідність та проаналізувати наслідки реформ Володимира Великого та Ярослава Мудрого.
7. Порівняти внутрішню та зовнішню політику князів Олега і Святослава та Володимира і Ярослава.
8. З'ясувати, які зміни відбулися у розвитку ремесел і торгівлі в Київській Русі у IX-XIII ст.
9. Охарактеризувати процес розвитку культури Київської Русі.
10. Пояснити передумови та обставини появи міст на Русі.

Питання для самоконтролю

1. Піднесення Південно-Західної Русі. Утворення та зміцнення Галицько-Волинського князівства.

2. Політичний лад Галицько-Волинського князівства. Боротьба князівської влади з боярською опозицією та її наслідки.
3. Господарське життя галицько-волинських земель. Бурхливий розвиток містобудування.
4. Міжнародні стосунки галицько-волинських князів.
5. Боротьба проти загарбницьких зазіхань з боку Польщі, Угорщини, німецьких хрестоносців.
6. Розкажіть про економічне життя Галицького князівства та діяльність Романа Мстиславовича.
7. Що Вам відомо про існування Галицько-Волинської держави і діяльність Данила Галицького?
8. Проаналізуйте боротьбу русичів з монголо-татарами.
9. Розкрийте історичне значення Київської Русі і Галицько-Волинської держави.

Тема. Специфіка та феномен козацького державотворення.

Мета заняття: виділити основні передумови та конкретні причини виникнення козацтва; дослідити походження поняття «козак» та процес заснування першої Запорізької Січі; вчитися визначати ознаки державності у Війську Запорозькому та порівнювати їх із сучасними рисами державності; розвивати навички засвоєння нових знань через проблемний виклад навчального матеріалу та навички об'єктивної оцінки історичних подій; виховувати почуття патріотизму.

Глосарій основних термінів і понять: Військо Запорозьке низове, Військо Запорозьке низове реєстрове, Дике поле, Кіш, клейноди, курінь, паланка, реєстрові козаки, Козацька рада, коргва, бунчук, кошовий отаман.

Питання для обговорення

1. Виникнення українського козацтва. Запорізька Січ.
2. Культурні традиції на Запорізькій Січі.
3. Система фізичного виховання в Запорізькій Січі.
4. Визвольний рух в Україні у XVI – першій пол. XVII ст.

Рекомендована література:

Основна

1. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
2. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
3. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
5. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
6. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
8. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
9. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.
10. Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
11. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

1. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
3. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
4. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
5. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224
6. Росія-Україна: зради, союзи, війни / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. 798 с.

Інформаційні ресурси

1. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
2. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
3. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. У відповіді на перше питання доцільно розкрити передумови і основні причини утворення українського козацтва та перетворення його в значну військову силу: посилення феодално-кріпосницького, національного і релігійного гніту з боку Литви та Польщі, а також необхідність захисту від набігів турків і татар. Далі слід розповісти про складні умови життя в «Дикому полі» і показати необхідність створення військової організації – Запорозької Січі. Змальовуючи устрій Запорозької Січі, аргументовано доведіть, що це була своєрідна козацька республіка, якій за рівнем демократизму не було рівних в Європі. Слід з'ясувати причини появи реєстрового козацтва, розкрити зростаючу роль козацтва в житті українського суспільства. Описуючи воєнні дії запорожців, необхідно показати їх участь у протидії кримсько-турецькій агресії.

2. Варто підкреслити її роль як військово-політичного та культурного центру українців, окреслити, що культура й фізичне виховання були ключовими елементами козацького способу життя.

Рекомендується розкрити такі аспекти: Духовність і релігійність: Козаки шанували православну віру, мали церкви й каплиці на Січі. Козацькі звичаї та обряди: Вибори старшини, козацькі ради, братерство, взаємодопомога. Фольклор, музика, пісні: Думи, кобзарство, героїчні пісні як носії культури та виховні інструменти. Матеріальна культура: Житло, одяг, зброя, символіка (хоругви, печатки). Етичний кодекс козака: Честь, відвага, свобода, самодисципліна - як культурні цінності.

3. Підкреслити, що фізичний гарт був частиною культурної традиції; що козацький спосіб життя поєднував духовність, військовість і культуру; що фізична сила розглядалася як моральний та культурний обов'язок.

Охарактеризувати: Система щоденної фізичної підготовки: Вправи на витривалість, силу, володіння зброєю. Військово-спортивні навички: Верховна їзда, стрільба, фехтування, подолання природних перешкод. Побут як форма тренування: Спартанські умови життя на Січі гартували тіло й характер. Змагання, випробування, товариські вправи: Вони слугували як тренування, так і елемент культури. Підготовка молоді: Підлітки вчилися у досвідчених козаків, проходили поступове загартування.

Порівняйте козацьке виховання з сучасними моделями фізичного виховання; покажіть вплив козацьких традицій на українську національну культуру; поясніть, що козацька спадщина стала фундаментом сучасної військово-патріотичної та спортивної культури.

5. Слід висвітлити причини та наслідки селянсько – козацьких виступів. Акцентувати увагу на головних подіях кінця 16 - поч. 17 ст. і як розгортався визвольний рух в Україні, його особливості та наслідки для державотворчих традицій українців.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Назвіть причини та джерела формування українського козацтва.
2. Дайте стислу оцінку відомих вам концепцій щодо походження козацтва.
3. Коли, на вашу думку, завершився процес формування козацтва як соціального стану? Назвіть відповідні аргументи.
4. Розкрийте механізм демократичного устрою Запорізької Січі.
5. Реалізація яких функцій забезпечила Запорозькій Січі провідне місце в українському суспільстві?
6. Складіть розповіді про військові подвиги найславетніших козацьких вождів.

Тема. Державницька концепція І. Мазепи. Державні проекти П. Орлика (Конституція України). Українська культура періоду бароко (друга половина XVII–XVIII ст.).

Мета заняття: виділити основні передумови та конкретні причини виникнення Гетьманщини; дослідити причини поділу Гетьманщини на дві частини; вчитися визначати риси державності в Конституції Пилипа Орлика та порівнювати їх із сучасними рисами державності з діючою конституцією; розвивати навички засвоєння нових знань через проблемний виклад навчального матеріалу та навички об'єктивної оцінки історичних подій; виховувати почуття патріотизму.

Глосарій основних термінів і понять: Військо Запорозьке низове, Військо Запорозьке низове реєстрове, Дике поле, Кіш, клейноди, курінь, паланка, реєстрові козаки, Козацька рада, коргва, бунчук, кошовий отаман.

Питання для обговорення

1. Гетьманщина у складі Московської держави. І.Мазепа, його зовнішня і внутрішня політика.
2. Наступ царизму на українську автономію. Гетьман К.Розумовський.
3. Остаточна ліквідація Гетьманщини. Втрата Україною автономії.
4. Зруйнування Запорізької Січі і подальша доля українського козацтва.
5. Українська культура періоду бароко (друга половина XVII–XVIII ст.).

Рекомендована література:

Основна

1. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
2. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
3. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
5. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
6. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
8. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
9. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.

10. Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
11. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

1. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
3. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
4. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
5. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224

Інформаційні ресурси

1. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
2. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
3. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. Готуючи відповідь на перше питання, слід коротко зупинитись на становищі Правобережжя, а основну увагу зосередити на характеристиці Гетьманщини, її політичного і адміністративного устрою. Детальніше проаналізувати зовнішню і внутрішню політику І.Мазепи, з'ясувати причини та наслідки його переходу на бік шведського короля. Оцінки І.Мазепи в історичній літературі.

2. У відповіді варто акцентувати увагу на томк, що після гетьманства І.Мазепи, Московська держава посилює свій наступ на права України, суть якого ліквідувати автономію українських земель. Необхідно розкрити основні заходи Петра I по подальшому підпорядкуванню Гетьманщини, втручання у внутрішні справи України, обмеження прав гетьмана та місцевого самоврядування. Особливу увагу звернути на діяльність останніх українських гетьманів – Д.Апостола і К.Розумовського.

3. При розгляді питання необхідно показати, як започатковану Петром I політику по обмеженню української автономії продовжила Катерина II, розкрити її кроки по остаточному скасуванню української державності: ліквідація гетьманства, відновлення кріпацтва.

4. Слід зупинитись на причинах зруйнування Запорозької Січі, показати трагічну долю останнього кошового отамана П.Калнишевського. Необхідно

детальніше зупинитись на тому, як склались подальші шляхи українського козацтва.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Відтворіть біографічні сторінки історичної постаті Б. Хмельницького та інших українських гетьманів.
2. Наведіть приклади, які свідчили б про діяльність українських гетьманів, спрямовану на збереження української державності.
3. Що Вам відомо про антифеодальну боротьбу гайдамаків та опришків.
4. Охарактеризуйте становище народних мас на правобережних та західноукраїнських землях в II пол. XVII – XVIII ст.
5. Що ви знаєте про Коліївщину?
6. Назвіть головні результати трьох поділів Польщі. Ваша оцінка цих подій.
7. Наведіть приклади, які свідчили про ліквідацію устрою Гетьманщини і перетворення її в провінцію Російської імперії.
8. Яке значення для боротьби українського народу за свою незалежність в наступні століття мало створення української державності в середині XVII ст.?

Тема. Національне відродження XIX — поч. XX ст.: особливості державотворення, значення спортивних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт» для розвитку культури.

Мета заняття: виділити основні наслідки поділів Польщі для українських земель та становище українських земель під владою Польщі та Австро-Угорщини, охарактеризувати сутність та особливості українського національного відродження та визначати причини зміну напрямку національного відродження; розвивати навички засвоєння нових знань через проблемний виклад навчального матеріалу та навички об'єктивної оцінки історичних подій; виховувати почуття патріотизму.

Глосарій основних термінів і понять: національний рух, нація, національне відродження, «Руська трійця», «Кирило-Мефодіївське братство», декабристський рух, етнос, національна свідомість.

Питання для обговорення

1. Геополітичне становище України.
2. Початок національно-культурного відродження.
3. Основні етапи українського національного руху.
4. Роль та значення спортивних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт» для розвитку культури.

Рекомендована література:

Основна

1. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
2. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
3. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
5. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
6. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
8. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
9. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.

10. Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
11. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

1. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
3. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
4. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
5. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224

Інформаційні ресурси

1. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
2. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
3. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. Розгляд цього питання необхідно пов'язати його з матеріалом лекції «Україна під владою Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій (кінець XVIII – початок XX ст.)». Слід згадати про розділи Польщі, відзначити, які саме українські землі і коли перейшли до складу Австрії і Росії (бажано використовувати карту). Необхідно розкрити етнічні та соціально-економічні особливості, властиві українським землям, що входили до імперій Габсбургів та Романових і звернути увагу на відмінності у їхньому суспільно-політичному та господарчому розвитку.
2. На початку висвітлення другого питання потрібно згадати, що означають поняття «нація», «національний рух», з чим пов'язане формування націй і активізація національних рухів у Європі XIX ст. Слід охарактеризувати та порівняти політику Австро-Угорської і Російської імперій щодо поневолених народів в цілому і українців зокрема. Висвітлюючи питання пов'язані з початком українського національно-культурного відродження, потрібно згадати про роль масонських організацій у суспільно-політичному житті країни, рух декабристів. Слід з'ясувати, чому польське повстання 1830–31 рр., як і виступ декабристів, не знайшло широкої підтримки в Україні. Важливим аспектом при висвітленні даного питання має стати аналіз діяльності і програмних документів Кирило-Мефодіївського товариства.
3. При розгляді цього питання слід навести періодизацію українського національного руху в XIX ст. і охарактеризувати його основні етапи. Потім

необхідно показати зміну напрямків і цілей, а також географічних центрів в процесі його розвитку. Корисним є відзначити як спільні, так і відмінні риси національного руху в російській і австрійській частинах України в другій половині XIX ст., вказати основні течії в межах цього руху.

4. Рекомендується окремо висвітлювати кожну організацію. «Сокил»: походження руху (чеський Сокол → українська адаптація); ідеї всебічного розвитку особистості; культурний і просвітницький характер діяльності (вистави, лекції, свята); участь у формуванні громадянської свідомості. «Січ»: військово-руханкову спрямованість; виховання дисципліни, відповідальності, самоврядування; роль у зміцненні громади та формуванні національного характеру; культурно-патріотичні заходи (свята, марші, товариські зустрічі). «Пласт»: скаутську методику виховання; наголос на моральних цінностях, служінні громаді; розвиток культури лідерства, самоорганізації, поваги до традицій; збереження народних звичаїв, пісень, символіки. Показати культурний вимір їх діяльності: були не просто спортивними, а культурно-виховними; розвивали українську символіку, спів, обрядовість, форми національного одягу; формували світогляд молоді та зміцнювали національну ідентичність; популяризували здоровий спосіб життя як частину культури.

Дослідницькі завдання (робота з історичними джерелами):

Проаналізуйте історичні документи або уривки з праць українських мислителів XIX ст., у яких відображено ідеї національного визволення.

1. Тарас Шевченко — “І мертвим, і живим...” (1845)

*«...І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь,
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає...»*

Завдання:

1. Як у цьому уривку Шевченко розкриває ідею національної самосвідомості?
2. Яке значення поет надає освіті та духовному розвитку українців?
3. Яким чином цей твір міг впливати на пробудження національного руху?

2. Микола Костомаров — “Книга буття українського народу” (1846)

«Не для того Господь створив народи, щоб один над другим панував, але щоб усі між собою браталися і любилися... Україна воскресне, і не буде над нею ні царя, ні пана, а буде народ український у братерстві з усіма народами...»

Завдання:

1. Як Костомаров трактує майбутнє української державності?
2. Які риси національного ідеалу автор підкреслює?

3. Як цей уривок пов'язаний із програмою Кирило-Мефодіївського братства?

3. Михайло Драгоманов — “Вільна спілка” (1884)

«Україна мусить добиватися не тільки національної, а й соціальної свободи. Вільний народ може існувати тільки у вільній федерації рівних народів.»

Завдання:

1. Як Драгоманов поєднує ідею національної свободи з соціальною?
2. Що означає для автора поняття “вільна федерація”?
3. Яку роль у реалізації цих ідей відігравали освіта й самоврядування?

4. Іван Франко — стаття “Що таке поступ?” (1884)

«Поступ не значить ламати традиції, а значить розвивати їх у дусі нового життя, у дусі народної свободи й правди.»

Завдання:

1. Як І. Франко поєднує ідеї національного розвитку з європейськими ідеалами прогресу?
2. У чому бачить Франко рушійну силу поступу?
3. Як його погляди відображають загальноукраїнське прагнення до державності?

5. Юліан Романчук — виступ у Галицькому сеймі (1890-ті)

«Ми, русини, не хочемо бути ні поляками, ні москалями. Ми — українці, і хочемо права на свою мову, школу і землю.»

Завдання:

1. Як цей уривок ілюструє боротьбу українців у складі Австро-Угорської монархії?
2. Які політичні цілі визначає Романчук?
3. Порівняйте цей виступ із ідеями Шевченка чи Костомарова — у чому спільність?

Питання для самоконтролю

1. Які основні риси характеризують українську національну ідею XIX ст.?
2. Яку роль відіграло Кирило-Мефодіївське братство у формуванні національно-державницької думки?
3. Як М. Костомаров та П. Куліш розуміли майбутнє української державності?
4. У чому полягала ідеологія «громадівського руху» в Україні?
5. Як Іван Франко, Михайло Драгоманов та інші діячі Західної України трактували ідею незалежності?
6. Які форми боротьби за національну і культурну автономію існували під владою Російської імперії?
7. Як вплинула австро-угорська політика на розвиток української освіти й культури в Галичині?
8. Чим відрізнялися умови розвитку українського руху на східноукраїнських і західноукраїнських землях?

9. Яке значення мали «Руська трійця» та Головна Руська Рада для національного відродження?
10. Як ідеї ХІХ ст. вплинули на подальше відновлення української державності у ХХ ст.?

Тема. Особливості державотворення УРСР у воєнний час (1939-1945) та культурна післявоєнна відбудова.

Мета заняття: виділити основні передумови та конкретні причини виникнення козацтва; дослідити походження поняття «козак» та процес заснування першої Запорізької Січі; вчитися визначати ознаки державності у Війську Запорозькому та порівнювати їх із сучасними рисами державності; розвивати навички засвоєння нових знань через проблемний виклад навчального матеріалу та навички об'єктивної оцінки історичних подій; виховувати почуття патріотизму.

Глосарій основних термінів і понять: Військо Запорозьке низове, Військо Запорозьке низове реєстрове, Дике поле, Кіш, клейноди, курінь, паланка, реєстрові козаки, Козацька рада, коргва, бунчук, кошовий отаман.

Пиитання для обговорення

1. Німецький окупаційний режим на українських землях. Створення Української повстанської армії (УПА). Національно-визвольна боротьба ОУН-УПА.
2. Ідеологічний та політичний наступ тоталітаризму. «Десталінізація».
3. Український культурний ренесанс. Наступ тоталітаризму на українську культуру. «Розстріляне відродження».
4. Панування соцреалізму у культурі. Модернізм в українському мистецтві.
5. Шістдесятництво як суспільно-політичний, філософсько-ідеологічний, науковий, літературно-мистецький феномен (В.Симоненко, Л.Костенко, В.Стус, І.Світличний, Д.Павличко, І.Драч, Є.Сверстюк, Б.Олійник, І.Дзюба, публіцист В.Чорновіл).
6. Розвиток кіномистецтва. “Тіні забутих предків” С.Параджанова.
7. Посилення русифікації. Виникнення багатопартійності.

Рекомендована література:

Основна

12. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
13. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку XXI століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
14. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
15. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
16. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
17. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.

18. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
19. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
20. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.
21. Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
22. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

6. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.
7. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
8. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
9. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
10. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224

Інформаційні ресурси

5. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
6. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
7. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
8. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. Під час підготовки відповідей на перше питання зосередити увагу на структурі окупаційного режиму: рейхскомісаріат «Україна», дистрикт «Галичина», військова зона. Використовувати карти та статистичні дані (терор, примусові роботи, Голокост). Звернути увагу на політичні цілі ОУН(б) та ОУН(м), причини розколу. Показати роль та значення створення УПА (1942 р.) як відповідь на німецьку й радянську окупацію. Підкреслити роль Р. Шухевича, С. Бандери, Т. Бульби-Боровця. Використати документи УПА, звернення до народу, спогади учасників.
2. У другому питанні висвітлити сутність сталінського тоталітаризму (масові репресії, ГУЛАГ, контроль культури). Показати післявоєнну ресталінізацію та поступову зміну політичного курсу після 1953 р. Звернути увагу на XX з'їзд КПРС (1956 р.) і виступ М. Хрущова. Пояснити поняття «десталінізація» – її межі та наслідки для УРСР (реабілітація, амністії, зміни в партії).
3. Розглянути період 1920-х рр. як активне культурне відродження (ВАПЛІТЕ, “Плуг”, “Гарт”). Підкреслити знищення інтелігенції у 1930-х рр. (М. Хвильовий,

Л. Курбас, М. Зеров). Показати зв'язок між культурною свободою і політичним тиском.

4. Окреслити суть соціалістичного реалізму – «мистецтво, підпорядковане партії». Навести приклади: О. Довженко, П. Тичина (після 1934 р.), М. Бажан. Порівняти з модерністськими пошуками 1960-х — архітектура, живопис, музика.

5. Визначити історичні передумови: «відлига», розчарування бюрократією. Ознайомити з діяльністю В. Симоненка, Л. Костенко, В. Стуса, І. Дзюби, Є. Сверстюка, І. Драча, В. Чорновола. Висвітлити три напрями шістдесятництва: літературно-мистецький, філософський, правозахисний. Показати репресії проти руху (1965, 1972 рр.).

6. Показати місце українського кіно у 1960-х (Довженківська школа, студія в Києві). Розібрати фільм «Тіні забутих предків» як символ етнічного пробудження. Пояснити, чому після прем'єри почалися арешти дисидентів (1965 р.).

7. Охарактеризувати політику русифікації 1970–1980-х рр. – мова, освіта, ЗМІ. Розглянути правозахисні рухи (Українська Гельсінська група, 1976 р.). Показати становлення багатопартійності наприкінці 1980-х (Рух, УРП, ДемПУ).

Робота з історичними документами

Документ 1. Указ Президії Верховної Ради СРСР про прийняття Західної України до складу УРСР (1939 р.)

«Виходячи з волі трудящих Західної України, вираженої у рішеннях Народних Зборів у Львові, Верховна Рада СРСР ухвалила прийняти Західну Україну до складу Союзу РСР і возз'єднати її з Українською Радянською Соціалістичною Республікою...»

Завдання:

1. Яке історичне значення мало “возз'єднання” західноукраїнських земель з УРСР?
2. Яким чином цей процес вплинув на адміністративно-територіальний устрій радянської України?
3. Як радянська влада пояснювала цей крок — як “визволення” чи «приєднання»?

Документ 2. Постанова РНК УРСР “Про заходи з мобілізації господарства республіки на потреби фронту” (1941 р.)

«Усі підприємства, колгоспи й установи повинні забезпечити безперебійну роботу на користь оборони. Установити трудову мобілізацію населення на виконання військових замовлень...»

Завдання:

1. Як ця постанова характеризує умови функціонування УРСР у роки війни?

2. Які зміни в економічній та соціальній політиці відбулися у зв'язку з воєнним часом?

3. Як цей документ відображає процес централізації влади в СРСР?

Документ 3. Зі звернення Микити Хрущова до народу України (1943 р.)

«Український народ показав себе непереможним у боротьбі проти фашизму. Сини й дочки України на фронтах і в тилу довели свою відданість радянській Батьківщині...»

Завдання:

1. Як у цьому документі формувалося уявлення про “єдність радянського народу”?

2. Яку роль, за словами Хрущова, відігравала Україна у перемозі над нацизмом?

3. Як це звернення можна оцінити як інструмент радянської пропаганди?

Документ 4. Постанова Ради Міністрів УРСР “Про заходи з відбудови народного господарства і культури у визволених районах” (1944 р.)

«Необхідно забезпечити першочергове відновлення підприємств, залізниць, шкіл, театрів і музеїв... Залучити національні кадри до роботи в системі освіти та культури...»

Завдання:

1. Які пріоритети визначає документ у відбудові після війни?

2. Чому в постанові робиться акцент на “національних кадрах”?

3. Як цей документ свідчить про поєднання централізованого керівництва з певним розвитком української культури?

Документ 5. З виступу Олександра Довженка (1945 р.)

«Народ України вистраждав своє право на життя і культуру. Наша культура — не підневільна, а жива, творча сила, яка відродиться після війни.»

Завдання:

1. Як Довженко висловлює ідею духовного відродження України після війни?

2. У чому, на його думку, полягає роль культури у післявоєнному відновленні?

Питання для самоконтролю

1. Які події призвели до розширення території УРСР у 1939–1940 рр.?

2. Як відбувалося «возз'єднання» Західної України з УРСР?

3. Які адміністративні зміни відбулися внаслідок приєднання Західної України, Північної Буковини та Бессарабії?

4. Як було організовано евакуацію промисловості та населення з території України на початку війни?

5. Які функції виконували органи влади УРСР у роки війни?

6. У чому полягали особливості радянської мобілізаційної економіки під час Другої світової війни?

7. Як формувалася та діяла українська армія в структурі Червоної армії?

8. Яке значення мало створення Українського штабу партизанського руху (1942 р.)?

9. Як змінився статус УРСР у системі радянської федерації під час війни?
10. Чому післявоєнні міжнародні відносини підвищили політичну роль УРСР у складі СРСР (зокрема участь у створенні ООН)?
11. Які були головні напрями відбудови народного господарства та культури після війни?
12. Як радянська влада використовувала культуру як інструмент ідеологічного впливу?
13. Які проблеми постали перед системою освіти та науки у повоєнні роки?
14. Назвіть провідних діячів української культури, що працювали у повоєнний час (О. Довженко, М. Рильський, П. Тичина, В. Сосюра та ін.).
15. Які особливості мала культурна політика в УРСР у контексті “ждановщини”?
16. У чому полягало протиріччя між розвитком української культури та політикою русифікації?
17. Як повоєнна відбудова відбивалася у кіномистецтві та літературі?
18. Які досягнення української науки та освіти були зроблені в перші повоєнні роки?
19. Як радянська влада контролювала ідеологічний зміст культурного життя?
20. Яким було значення повоєнної культурної політики для подальшого розвитку національної самосвідомості українців?

Тема. Державотворчі та культурні процеси незалежної України.

Мета заняття: визначити стан політики, економіки та соціальної сфери на початку ХХІ століття; дослідити причини зростання та падіння різних видів промисловості; прослідкувати еволюцію появи та формування української державності; розвивати навички засвоєння нових знань через консультативний виклад навчального матеріалу та навички об'єктивної оцінки історичних подій; виховувати почуття патріотизму.

Глосарій основних термінів і понять: Референдум, Президент, Верховна Рада, Кабінет міністрів України, постанова, рішення, вибори, Помаранчева революція, опозиція, коаліція, анти опозиційні виступи, мажоритарна система, пропорційна система, парламент, депутат, Європейський Союз.

Питання для обговорення

1. Економічні перетворення.
2. Розвиток соціальної сфери.
3. Демографічна криза в Україні та програми по її подоланню.
4. Основні напрями зовнішньої політики України. Євроатлантична інтеграція України.
5. Період «виборів» різних гілок й рівнів влади (з 2004 по 2010 рр.) та розстановка політичних сил.

Рекомендована література:

Основна

1. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
2. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
3. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
5. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
6. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
8. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
9. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.
10. Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
11. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

1. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
3. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
4. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
5. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224

Інформаційні ресурси

1. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
2. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
3. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. У відповіді на перше питання необхідно наголосити, що спроби виходу з кризового стану економіки у 1990-х рр. Президенти України Л.Кравчук і Л.Кучма та створені ними уряди намагалися здійснити шляхом приватизації окремих господарських об'єктів, структурної перебудови економіки, зосередження зусиль на розвитку окремих галузей, підприємствах, яким надавалися податкові, кредитні та інші пільги. Варто показати наслідки економічної кризи 90-х рр. ХХ ст.: керівництвом країни недостатньо враховувався негативний вплив на українську економіку дешевої імпортової продукції, що стало можливим в результаті лібералізації зовнішньої торгівлі. Тисячі українських підприємств, не витримавши конкуренції, припинили або скоротили виробництво. Особливо погіршується ситуація у машинобудівній промисловості, найбільше в сільськогосподарському машинобудуванні. Значно скоротилося виробництво товарів легкої та інших галузей промисловості.

Треба вказати на соціальну ситуацію, яка залишилася вкрай складною: масове безробіття, еміграція, невиплата зарплати та пенсій, зменшення доходів населення, зростання цін, інфляція, що викликало невдоволення, протести і страйки. З початку ХХІ ст. українська промисловість поживається. У 2003 р. збільшилося виробництво промислової продукції майже на 15%.

2. Під час підготовки по другому питанню варто наголосити, що відбуваються деякі позитивні зміни в соціальній сфері: невелике підвищення пенсій, грошової допомоги інвалідам, а також зарплати працівникам «бюджетної сфери» - учителям, медикам та ін. Однак поряд з цим продовжується диференціація суспільства: «вимивання» середнього класу і формування соціальної групи, яка зосередила в своїх руках величезні багатства. Як наслідок, основна маса населення опинилася за межею бідності.

В аграрному секторі економіки й на сьогодні залишаються актуальними реформи, які мали б вивести сільське господарство України на рівень передових країн. Колгоспи й радгоспи залишалися основними виробниками сільськогосподарської продукції. Взаємовідносини держави і господарства записалися майже без змін, як і форми власності на землю. Надзвичайно повільно формувалося фермерство. Влада на обласному і районному рівнях гальмувала виділення фермерам земельних ділянок. Тому серед селян не багато було бажаючих стати фермером. Економічна політика держави щодо сільського господарства характеризувалася не лише прорахунками, а й прямим визиском села. Держава часто не розраховувалася з колгоспами за поставлені їй зерно, тваринницьку продукцію тощо. І ця заборгованість зростала, що ускладнювало і без того напружену ситуацію в аграрному секторі. У 2003 р. різко зросли ціни на хліб та інші продукти, що боляче вдарило по пенсіонерах. Сільську економіку підривав безконтрольний імпорт продуктів.

3. У питанні про демографічний стан України необхідно зауважити, що чисельність населення, його динаміка і віково-статева структура є найважливішими показниками демографічної характеристики народонаселення. Складною є демографічна ситуація в Україні. Якщо в 1989 р. населення України становило близько 51,7 млн. осіб, у середині 2001 р. 49,1 млн. осіб, то за попередніми даними останнього перепису станом на 1 липня 2002 р. в Україні проживало 48,416 млн. осіб. За даними Держкомстату в 2003 р. в Україні народилося 408591 осіб, тоді як 765408 осіб пішли з життя. В Україні є дуже високою, особливо серед сільських жителів, загальна смертність. Серед останніх кількість померлих на 1000 чол. населення в 2002 р. становила 16,1, що при дуже низькій народжуваності (12,7) призвело до того, що природний приріст по Україні дорівнював лише 3,4.

4. Питання зовнішньої політики передбачає висвітлення наступних аспектів. Необхідно розкрити здобутки та втрати української дипломатії на міжнародній арені за роки незалежності України, входження України до СОТ та її наслідки для економіки держави, стан європейської економічної інтеграція на сучасному етапі, діяльність України у напрямі Євразійського економічного союзу. Варто розглянути питання європейської політичної та атлантичної військової співпраці. Успішні демократичні перетворення в Україні відкрили нові можливості для розвитку стратегічного партнерства з США.

Окремої уваги потребує висвітлення взаємовідносин у межах Співдружності незалежних держав: енергетична та політична співпраця, транснаціональні транспортні магістралі, наповнення нафтою та газом українські магістральні трубопроводи, взаємна участь у наглядових місях на виборах різних рівнів, м'ясо-молочні, трубні та інші торговельні війни України та Росії.

5. Питання виборчих перегонів останніх років є досить важливим, оскільки вони не мали однозначної згоди в українському суспільстві. Тут варто відзначити конституційну зміну форми правління в Україні з президентської до 2004 року

на парламентсько-президентську, що проіснувала до 2010 року й була повернена до президентської.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Назвати ознаки економічної кризи в Україні 1990-х рр.
2. Охарактеризувати зміни в соціальній структурі українського населення у новому тисячолітті.
3. Визначити напрями зовнішньої політики України у новому тисячолітті.
4. Намалювати схему місцезнаходження української діаспори, її роль та зв'язки з Україною.
5. Визначити проблеми сільськогосподарської галузі України у новому тисячолітті та обґрунтувати необхідність реформування земельних відносин.
6. Назвати перші соціально-економічні успіхи реформ та їх ініціаторів.
7. Визначити напрями соціально-економічних перетворень від виборів голови держави до наступних виборів (діяльність Л.Кучми, В.Ющенко та В.Януковича).
8. Визначити тенденції культурного та морально-етичного життя українського народу у 2000-х рр.
9. Охарактеризувати релігійне розмаїття суспільного життя України та назвати політичні чинники конфлікту.
10. Охарактеризувати діяльність парламентської опозиції при різних Президентах України протягом останнього десятиріччя.

Тема. Російсько-українська війна: імперський та культурний геноцид в Україні.

Мета заняття: виділити основні передумови та конкретні причини виникнення російсько-української війни; дослідити походження поняття «революція»; вчитися визначати ознаки державності у сучасної держави та порівнювати їх із сучасними рисами державності; розвивати навички засвоєння нових знань через проблемний виклад навчального матеріалу та навички об'єктивної оцінки історичних подій; виховувати почуття патріотизму.

Питання для обговорення

1. Звнішньо-політична доктрина незалежної України: східноазійський, європейський вектори.
2. «Революція Гідності» 2013-2014 рр.
3. Російська агресія 2014 -2016 рр.
4. Україна: перспективи і проблеми сучасності.
5. Українська культура від соц.реалізму до постмодерну.

Рекомендована література:

Основна

1. Атлас історії української державності / В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2025. 128 с.: іл.
2. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ століття : підручник (конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). Львів, 2024. 597 с.
3. Батюк Т. В. Історія української державності: навч.-метод. посіб. Львів, 2023. 176 с.
4. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 9-е вид., допов. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 560 с.
5. Історія української культури: підручник. 4-е вид. Київ, 2021. 368 с.
6. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-є вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
8. Крупницький Б. Основні проблеми історії України. Київ: АДЕФ-Україна, 2020. 388 с.
9. Сергійчук В. Нариси з історії України. Київ: Ліра-К, 2022. 660 с.
10. Кралюк П. Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Київ: Фоліо, 2020, 432 с.
11. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Київ: Фоліо, 2020. 295 с.

Допоміжна

1. Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918) : монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 468 с.

2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал. 2023. 416 с.
3. Грушецький Б. Гетьманат. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
4. Коляда І. А., Милько В. І. Україна в Першій світовій війні. Харків : Фоліо. 2021. 125 с.
5. Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. Київ : Віхола. 2024. 224

Інформаційні ресурси

1. ЛІКБЕЗ. Історичний фронт. URL: <http://likbez.org.ua/>.
2. Мандрівки часом – історичний сайт. URL: <http://travel-in-time.org/uk/>.
3. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Уроки історії Пітона Каа. URL: <http://surl.li/aeljx>.

Методичні рекомендації щодо підготовки та висвітлення питань

1. У першому питанні розглядаємо такі аспекти: Зовнішньополітична доктрина України 1993 р. Підписання Будапештського меморандуму 1994 р.; прийняття Основного Закону – Конституції України / 29.06.1996 р./ та її значення; активізація зовнішньополітичної діяльності України, налагодження офіційних дипломатичних стосунків з країнами світу, входження нової держави до світової спільноти; вступ України до Ради Європи /1995 р./; відносини з Європейським Союзом; українсько-російські відносини та їх суперечності, Договір про дружбу та співробітництво між Україною та РФ /1997 р./ та його ратифікація; багатовекторність зовнішньої політики України її успіхи і проблеми.
2. У другому питанні розглядаємо такі аспекти: початки формування громадянського суспільства в Україні. «Помаранчева революція» 2004- 2005 рр.: успіхи та прорахунки; «Революція Гідності». Агресія РФ на українські землі.
3. У третьому питанні розглядаємо такі аспекти як європейський вибір України та його наслідки для державності та культури.
4. Для четвертого питання слід звернути увагу на проблеми культури України кінця ХХ – початку ХХІ ст.; модернізм чи постмодернізм української культури початку третього тисячоліття ? та європейський вибір української культури.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміється під поняттям «імперський геноцид» у контексті російсько-української війни?
2. Що таке «культурний геноцид» і якими він має ознаки в Україні сьогодні?
3. Які факти свідчать про цілеспрямоване руйнування української культурної спадщини під час війни?

4. Як змінилися політика мови, освіти, архівів і музеїв на окупованих українських територіях?
5. Чому передачу українських дітей до РФ або на окуповані території розглядають як елемент геноциду?
6. Яку роль відіграє міжнародне право (конвенції про захист культурної спадщини, геноцид, воєнні злочини) у фіксації відповідальності за ці дії?
7. Які види доказів (документальних, архівних, свідчень) використовуються для фіксації злочинів проти української культури?
8. Як українська держава та громадянське суспільство відповідають на спроби нищення культури та ідентичності?
9. У чому полягає зв'язок між військовою агресією, окупацією територій і політикою знищення національної культури?
10. Які наслідки для майбутнього України має втрата культурної спадщини, історичної пам'яті, архівів?

Критерії оцінювання

за роботу на семінарських заняттях бали розподіляються таким чином:

Бал	Критерії оцінювання знань здобувача освіти на семінарському занятті		
	<i>Характер пізнавальної діяльності</i>	<i>Структура відповіді</i>	<i>Характер відповіді</i>
Мінімальна кількість – 1	Репродуктивне відтворення початкового матеріалу у вигляді доповнення до відповіді студентів	Зачитує виклад матеріалу за лекцією	Відповідь ситуативно усвідомлена
Нижче середньої – 2	Репродукція основних понять, категорій, принципів і закономірностей. Роз'яснення переважної кількості позицій	Зачитує визначення за лекцією (або з словника). Зачитує виклад матеріалу за лекцією та підручниками.	Відповідь усвідомлена, з наведенням власних прикладів
Вище середньої – 3-4	Наведення власних прикладів щодо застосування розкритих проблем	Чітка структурована відповідь за попередньо підготовленим планом та детальним описом його позицій, використання додаткових джерел	Повне та ґрунтовне висвітлення проблеми, узагальнення викладеного у вигляді чіткого переліку позицій
Максимальна кількість – 5	Представлення власної моделі, схеми, віртуального проекту тощо	Власний мотивований, обґрунтований та відмінний від традиційного варіант відповіді	Повне та ґрунтовне висвітлення проблеми із застосуванням нетрадиційних форм викладу

Самостійна робота Онлайн-курс «Історія: зародження української нації»

Мета самостійної роботи полягає у відстеженні етногенезу української нації; вивченні загальної історії, адміністративно-територіального районування та політико-правових традицій українців; у ознайомленні з особливостями української ідентичності; у формуванні власної точки зору на формування української нації як важливої частини української національної ідентичності.

Дидактичні засоби:

1. Онлайн-курс «Історія: зародження української нації». URL: <https://courses.ed-era.com/courses/EdEra/hi102/Hi102/about>

Програма онлайн-курсу

1. Поява та поселення людей на території України
Прадавні люди. Трипільці, кіммерійці, скіфи, сармати.
Північне Причорномор'я та Крим (колонії-поліси).
Прадавні слов'яни. Їх розселення.
2. Утворення Київської Русі
Східнослов'янські племенні союзи.
Політична діяльність Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого та Ярослава Мудрого.
Київська Русь та тогочасна Європа. Християнство.
3. Політична роздробленість Київської Русі |
Галицько-Волинське князівство як її наступник
Ярославовичі та роздробленість. Володимир Мономах.
Галич. Володимир. Роман Мстиславович та Романовичі.
Монголо-татарська навала. Причини та наслідки.
4. Політичний устрій, соціально-економічні засади суспільства, культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства
Господарське життя Русі. Верстви населення. "Руська правда".
Культура Русі. Пам'ятки архітектури, мистецтва, літератури.
5. Між Руссю та Річчю
Експансія Великого Князівства Литовського на руські землі.
Українські землі у складі ВКЛ та Польського королівства. Утвердження польської влади на Галичині та Західному Поділлі.
Становище українських земель у складі Угорщини, Молдови та Московії.
Князівство Феодоро та утворення Кримського ханства.
Господарське, суспільне та культурне життя на українських землях.
6. Суспільно-політичні процеси XVI століття
Люблінська та Берестейська унії.
Особливості соціально-культурного життя в XVI ст.

Заключний екзамен

Хід виконання самостійної роботи

Крок 1. Зареєструватись на платформі Edera.

Крок 2. Обрати онлайн-курс «Історія: зародження української нації» та зареєструватись.

Крок 3. Ознайомитись з програмою курсу та інструкцією з користування платформою.

Крок 4. Прослухати та засвоїти курс, виконавши модульні завдання, які зазначені в кожному модулі курсу.

Крок 5. Отримати Сертифікат, пройшовши та виконавши завдання на 60 % від загальної оцінки

Крок 6. Зробити скріншот досягнень у розділі «Прогрес».

Крок 7. Згенерувати Сертифікат про проходження курсу.

Крок 8. Завантажити Сертифікат та скріншот прогресу в Клас під відповідним завданням.

Крок 9. Надіслати для перевірки.

Критерії оцінювання виконання самостійної роботи

Оцінювання виконання самостійної роботи відбувається відповідно до досягнень студента відображених в розділі «Прогрес»:

1-3 бали – 10-30 % показник прогресу.

4 балів – 31-60 % показник прогресу..

5 балів – 61-80 % показник прогресу.

6 балів – 81-90 % показник прогресу.

7 балів – 91-100 % показник прогресу.

Самостійна робота

Онлайн-курс «Новітня історія України: від початку Другої світової війни до сучасності»

Мета самостійної роботи полягає у вивченні загальної історії, адміністративно-територіального районування та політико-правових особливостей української держави; у ознайомленні з особливостями державницьких актів на шляху до незалежності; у формуванні власної точки зору на становлення української нації як важливої частини української національної ідентичності.

Дидактичні засоби:

1. Онлайн-курс «Новітня історія України: від початку Другої світової війни до сучасності».URL: https://prometheus.org.ua/course/course-1:KNU+101+2014_T2

Програма онлайн-курсу

1. Українські землі напередодні і в перші роки Другої світової війни (1939-1941 рр.).

2. Бойові дії між Вермахтом і Червоною армією на території України в 1941-1944 рр.

3. Україна в нацистському проєкті «Нової Європи» (1941-1944 рр.).
 4. Реставрація радянського ладу та планової економіки в Україні (1943-1953 рр.)
 5. Самостійницька альтернатива для України – український визвольний рух (1939 – 1950-ті рр.)
 6. Від Хрущова до Черненка: суперечливе життя Радянської України (1950-ті – 1985 рр.)
 7. Під знаком «Перебудови»: реформи і крах комунізму в Україні (1985 – 1991 рр.)
 8. Український державний проєкт: виклики, успіхи, поразки і перспективи (1991 – 2014 рр.)
- Заключний тест

Хід виконання самостійної роботи

Крок 1. Зареєструватись на платформі Prometheus.

Крок 2. Обрати онлайн-курс «Новітня історія України: від початку Другої світової війни до сучасності» та зареєструватись.

Крок 3. Ознайомитись з програмою курсу та інструкцією з користування платформою.

Крок 4. Прослухати та засвоїти курс, виконавши модульні завдання, які зазначені в кожному модулі курсу.

Крок 5. Отримати Сертифікат, пройшовши та виконавши завдання на 60 % від загальної оцінки

Крок 6. Зробити скріншот досягнень у розділі «Прогрес».

Крок 7. Згенерувати Сертифікат про проходження курсу.

Крок 8. Завантажити Сертифікат та скріншот прогресу в Клас під відповідним завданням.

Крок 9. Надіслати для перевірки.

Критерії оцінювання виконання самостійної роботи

Оцінювання виконання самостійної роботи відбувається відповідно до досягнень студента відображених в розділі «Прогрес»:

1 бал – 10-30 % показник прогресу.

2 бали – 31-60 % показник прогресу..

3 бали – 61-80 % показник прогресу.

4 бали – 81-90 % показник прогресу.

5 балів – 91-100 % показник прогресу.

Самостійна робота студентів
Змістовий модуль 1
«Державотворчі та культурні процеси на українських землях: від найдавніших часів до ХІХ століття»

Мета самостійної роботи. Поглиблення знань студентів щодо становлення української державності та культури, формування вміння аналізувати історичні процеси, працювати з джерелами, здійснювати узагальнення та робити аргументовані висновки.

Рекомендовані завдання

1. Аналітичне опрацювання теоретичних понять
 - Розкрити зміст понять: *державність, етнос, нація, культура, політична традиція*.
 - Визначити основні ознаки державності та символи державної влади в історичному розвитку України.

2. Історико-хронологічний аналіз державотворчих процесів
 - Проаналізувати особливості державного устрою та системи влади в періоди:
Київська Русь
Галицько-Волинське князівство
Велике князівство Литовське
Запорозька Січ
Гетьманщина

3. Порівняльно-аналітичне завдання
 - Провести порівняльний аналіз моделей державності різних історичних періодів (форма правління, система управління, правові засади, міжнародне становище).
 - Визначити наступність державотворчих традицій.

4. Робота з історичними джерелами
 - Проаналізувати правові пам'ятки («Руська правда», Литовські статuti, універсали гетьманів).
 - Визначити їх значення для розвитку української правової культури.
 - Підготувати короткі аналітичні висновки.

Критерії оцінювання самостійної роботи

(рекомендованих завдань самостійної роботи за Змістовим модулем 1)

Оцінювання рекомендованих завдань самостійної роботи здійснюється відповідно до визначених критеріїв і передбачає перевірку: повноти розкриття завдання; рівня теоретичних знань; уміння аналізувати та узагальнювати матеріал; здатності формулювати власні аргументовані висновки; використання наукових та історичних джерел; дотримання вимог академічної доброчесності.

Бали (денна/заочна)	Зміст оцінювання
4 / 10-9	Повне, глибоке та системне розкриття завдань; чітка логічна структура; наявність аналізу, порівнянь, узагальнень; аргументовані власні висновки; використання наукових та історичних джерел; дотримання академічної доброчесності; відсутність змістових помилок.
3 / 6-8	Зміст завдань розкрито повною мірою; матеріал викладено логічно; присутні елементи аналізу та узагальнення; наявні незначні неточності або окремі структурні недоліки; достатня аргументація.
2 / 3-5	Зміст завдань розкрито частково; переважає описовий характер; недостатня глибина аналізу; є окремі змістові або логічні помилки.
1 / 1-2	Поверхове викладення матеріалу; фрагментарність; слабка аргументація; значні змістові неточності.

Індивідуальне завдання

Складовою самостійної роботи здобувача освіти є індивідуальне завдання. Підготовка ІЗ здійснюється на основі опрацьованого матеріалу та зібраної інформації, її аналізу та формулювання висновків. ІЗ оформляється у відповідності з встановленими вимогами.

Завдання виконання індивідуального завдання полягає у міні-дослідженні на задану тему.

В індивідуальній роботі здобувачі освіти повинні показати:

- правильне розуміння поставленого завдання;
- вміння працювати з літературними джерелами;
- висловлювати свої думки стосовно вибраної теми і робити обґрунтовані висновки на основі проведеного дослідження;
- можливість використовувати теоретичні знання, отримані на практичних заняттях, застосовувати сучасні методи дослідження роботи з інформацією.

Тематика, термін виконання і захисту ІЗ доводиться до відома здобувачів освіти не пізніше

3-го тижня від початку семестру.

Тематика ІЗ

1. Здійснити комплексний аналіз впливу християнства на формування духовних і культурних цінностей українського народу від Київської Русі до сучасності.

2. Дослідіть механізми політичної легітимації київських князів та порівняйте їх з практиками західноєвропейських монархів.

3. Дослідити вплив українського козацтва на формування національної

самосвідомості українців у XVI–XVIII століттях».

4. Здійсніть порівняльну характеристику Війська Запорозького та армій ранньомодерної Європи. У чому була унікальність військово-політичної організації козацтва?

5. Проведіть історіографічний аналіз поняття «державного суверенітету» у документах УНР і ЗУНР.

6. Проаналізувати, як події Голодомору 1932–1933 років відображено в літературі, мистецтві та колективній пам'яті українського суспільства.

7. Дослідіть культурні зміни після 1991 р.: як формувалася сучасна українська ідентичність?

8. Здійсніть комплексний аналіз впливу української діаспори ХХ століття на збереження та популяризацію національної культури за кордоном.

9. Дослідити вплив сучасної війни росії проти України на культурну ідентичність та творчість українців.

10. Здійсніть комплексний аналіз культури, мистецтва і мови як інструментів спротиву російській агресії.

Критерії оцінювання індивідуального завдання

Критерій	Зміст оцінювання	Бали	
		Бали	Опис
Науково-дослідницький підхід	Визначення мети, завдань, об'єкта, предмета; обґрунтованість методів дослідження.	1	логічно сформульована мета й завдання, дослідницький підхід простежується чітко.
		0,5	мета сформульована, але завдання або методи описані поверхово.
		0	відсутній елемент дослідницької роботи.
Робота з джерелами та літературою	Обсяг, різноманітність і якість використаних джерел (історичні документи, наукові статті, електронні ресурси)	1	використано різноманітні достовірні джерела, є критичний аналіз.
		0,5	обмежена кількість джерел або поверховий аналіз.
		0	посилання відсутні або недостовірні.
Змістовність і глибина аналізу	Ступінь розкриття теми, логіка викладу, власні висновки	1	тема розкрита повно, аналіз аргументований, присутній власний погляд.
		0,5	виклад описовий, висновки узагальнені.
		0	робота поверхова, без аналізу.
Культура письма й	Відповідність академічним	1	логічна структура, без помилок, правильне

оформлення	вимогам: структура, цитування, мова, грамотність, оформлення посилань		оформлення джерел.
		0,5	незначні відхилення у стилі чи структурі.
		0	відсутня структура, численні помилки.
Творчий підхід і самостійність	Оригінальність виконання, уміння узагальнювати, порівнювати, робити власні висновки	1	робота виразно авторська, є власні інтерпретації.
		0,5	частково самостійна, спостерігається шаблонність.
		0	відсутня індивідуальність або виявлено запозичення.